

De natuur in Oldenzaal, versie de Essen en de Graven Es

Oldenzaal en Nationaal Landschap NO Twente:

Noordoost-Twente werd in 2006 door het Rijk aangewezen als Nationaal Landschap. Het is een gebied met een unieke combinatie van agrarisch gebied, natuur en cultuurhistorie. In Noordoost-Twente hebben we het dan over de grote mate van kleinschaligheid, het groene karakter en het samenhangend complex van beken, essen, kampen en moderne ontginningen.

Sindsdien werken nationale, regionale en lokale partners eendrachtig samen om de kwaliteiten van dit gebied te behouden en te ontwikkelen en nog beter te ontsluiten. Zo worden mooie paden aangelegd, nieuwe natuurgebieden vrijgemaakt en ingericht, bronnen en beken hersteld en toegankelijk gemaakt en wordt beplanting hersteld en aangelegd, terwijl cultuurhistorische elementen bewaard blijven.

Bovendien zijn de provincie Overijssel, het Waterschap en de gemeenten Losser, Dinkelland, Tubbergen en Oldenzaal intensief met elkaar aan het werk om het Nationaal Landschap Noordoost-Twente steeds meer bekendheid te geven. Niet alleen buiten Twente, maar juist bij de inwoners van het gebied.

Natuur en Oldenzaal:

De basis voor de natuur die we in en om Oldenzaal nu aantreffen is bepaald tijdens de voorlaatste ijstijd, tussen 300.000 en 150.000 jaar geleden, toen ontstonden de stuwwallen van Twente. Daardoor heeft het gebied zo'n lieflijk glooiend landschap gekregen.

GrandiooZ

Door de bijzondere en wisselvallige bodem is Noordoost-Twente een lappendeken van allemaal verschillende landschapjes geworden. Uit de stuwwallen ontspringen vele bronnen en beken en daar zijn grazige maar vaak ook moerassige beekdalen gevormd. Op de hogere delen van het landschap bevinden zich de akkerbouwgebieden van het oude landschap: de essen en de kampen.

Oldenzaal is waarschijnlijk al ontstaan rond de zevende eeuw en is naar alle waarschijnlijkheid ontstaan als een ringwalburg, Ringwalburgen zijn verdedigingswerken die bestaan uit een cirkelvormige aarden wal met daaromheen een, waarschijnlijk, droge gracht. Later, in de Middeleeuwen, is er een nieuwe, ruimere, wal om Oldenzaal gelegd en deze is nog op veel plekken te herkennen. De bij deze ruimere wal behorende watergracht zal gevuld zijn geweest zijn door een bekenstelsel vanaf de Tankenberg, Elfterheurne, Wilmersberg, Koppelboer en Boerskotten met daarbij nog eventueel het Hoge Venterink. De stuwwal van Oldenzaal is een waterscheiding. De bijna 20 beken die hier ontspringen stromen vanaf de Oostzijde van de stuwwal af naar de Dinkel en vanaf de westzijde naar de Regge.

Door de gemeente Oldenzaal is bepaald dat ten westen van Oldenzaal ('t Hulsbeek) ruimte wordt gegeven aan natuur en recreatie, en dat ten oosten van Oldenzaal (de stuwwal) de natuur voorrang krijgt. Vanaf 2016 is dit gebied een Natura 2000 gebied (Landgoederen Oldenzaal).

De wijken de Essen en de Graven Es:

Voor deze 2 wijken is vanaf 1973 begonnen met overleg met verschillende betrokken groepen om te komen tot een bestemmingsplan:

Het gebied van de Essen en de Graven Es is een uitloper van het stuw-walgebied.

Er is voor gekozen om voor het gebied een actief beleid te voeren om de verworvenheden uit het oude kleinschalige landschap in het nieuwe woongebied een eigen plaats te geven met een eigen functie.

“Tenslotte wordt met klem verzocht toch zo veel mogelijk natuur te behouden”.

Voordien kenmerkte dit gebied zich als een kleinschalig hoevenlandschap met grasland en akkerbouw. Het gebied werd doorsneden door een aantal weggetjes met houtwallen en houtsingels. Voor een deel zijn deze behouden en toegankelijk gemaakt voor wandel en fietsverkeer. Vooral het ommetje over de Essen maakt gebruik van deze historische paden.

Het stadspark tussen deze 2 wijken is aangelegd rond om een reeds bestaande boerderij (nu 't Blikpunt).

In de schuur van deze boerderij is nu De Höfte gehuisvest en doet nu dienst als NME centrum en als kinderboerderij en van hieruit wordt het stadspark onderhouden.

In het stadspark is de **Heemtuin** aangelegd. Hier is op een kleine schaal een grote verscheidenheid aan landschapstypen beleefbaar gemaakt die zo kenmerkend is voor Twente.

Het meest in het oog springend is het brongebied. Boeren hebben zich in het verleden gevestigd in de buurt van water. In het stadspark kun je op verschillende plekken zien dat het kwelwater vanuit de ondergrond aan de oppervlakte komt. Dit gebeurt meestal op een helling. Dit kwelwater vormt bronnen en deze verschillende bronnen vormen een beek. De beek die in het stadspark ontspringt is de Lemselerbeek.

GrandiooZ

Het Graven Es ommetje volgt deze beek tot in het buitengebied en je passeert daarbij fraaie stukjes natuur waar je toch heel dicht bij huis kunt zien welke typische flora en fauna zo kenmerkend is voor de Twentse natuur.

Onderdeel van De Höfte is ook een fraaie akker die zo kenmerkend is voor dit gebied vanuit het verleden. Hierop wordt regelmatig rogge verbouwd. Verder valt er in en rond deze akker te genieten van de vaak eenjarige planten die hier goed gedijen.

Beide ommetjes passeren de heemtuin en hier vind je ter plekke al veel informatie over de natuur. Binnen in de boerderij is er een fraaie brochure beschikbaar waarin je meer informatie kunt vinden over de heemtuin.

De mens en de natuur:

De vroegste voorouders van de groep zoogdieren, waartoe ook de mens behoort, ontstonden 60 miljoen jaar geleden. De bekendste voorouder van de mens is "Lucy", door de vindsters van de fossiele botten zo genoemd naar het liedje van de Beatles "Lucy in the sky with diamonds". De fossiele botten van Lucy zijn gedateerd op 3,5 miljoen jaar geleden.

De meest recent uitgestorven verwant van de moderne mens is de Neanderthaler, die van 350.000 jaar tot 25.000 jaar geleden in Europa en het Midden Oosten heeft geleefd. Op verschillende plaatsen in Twente zijn vuurstenen werktuigen gevonden die gemaakt zijn met de techniek van de Neanderthalers, dit duidt erop dat er Neanderthalers in Twente waren. De oudste vertegenwoordiger van de moderne mens heeft vanaf 30.000 jaar geleden in Nederland geleefd, dus ruim voor het eind van de laatste ijstijd.

Er zijn aanduidingen dat de Neanderthaler mensen en de moderne mensen gelijktijdig ook in Twente hebben verbleven. Onze voorgangers waren jager- verzamelaars, die weinig invloed hadden op de omgeving. De moderne mensen gingen hout toepassen voor het maken van vuur en het bouwen van hutten.

In de loop van de tijd kwamen deze mensen er achter dat je ook gewassen kunt verbouwen en daarvoor werden stukken bos gekapt voor akkers en bewoning.

De mens werd steeds meer een landbouwer vanaf ongeveer 5000 jaar geleden. Op arme gronden verscheen aanvankelijk heide nadat alle bomen in een bepaald gebied gekapt waren. Op de meer vruchtbare gronden werden er gewassen verbouwd tot de grond uitgeput was en men dan weer verder trok en een nieuw stuk vruchtbare grond zocht.

Later ontdekte men dat de verarmde gronden weer vruchtbaar konden worden gemaakt.

Men gebruikte daarvoor de mest die uit de potstallen kwam. Die mest bestond uit de heideplaggen die in de stal als strooisel werd gebruikt vermengd met de uitwerpselen van het vee. Hierdoor kwamen de akkers steeds hoger te liggen. Deze hoog gelegen akkers worden essen genoemd.

Tegenwoordig heeft de mens in Nederland praktisch overal invloed op de natuur. Slechts 7% van de huidige bossen is spontaan ontstaan. Maar tussen het oerbos van weleer en deze spontaan ontstane bossen is weinig overeenkomst.

Bronnen:

Nationaal Landschap Noordoost-Twente, website.
De Heemtuin, brochure van De Höfte.
IVN Losser/ Oldenzaal, Het Twentse landschap.
Gemeente Oldenzaal, Bestemmingsplannen de Essen en de Graven Es.

Natuurmoment:

Het is eigenlijk ook niet verwonderlijk dat buiten bewegen ons zo goed doet. De evolutie heeft ons als jager verzamelaar en later als landbouwer aangepast aan een omgeving waar het nodig was om veel buiten te bewegen. Onze voorouders waren echte duuratleten. Bewegen was noodzakelijk om te overleven en zit in onze genen. De laatste 200 jaar zijn we als mens steeds meer binnen gaan zitten. De meesten van ons doen meer geestelijk dan lichamelijk werk. In dit informatie tijdperk proberen we te ontspannen met geestelijk prikkels; tv, smartphone en computer.

Uit de factsheet Gezonder door groen van IVN:

Hoe maakt natuur de mens gezonder? Natuur is een interessant instrument om in te zetten voor gezondheidsbevordering, preventie en behandeling omdat de natuur via verschillende wegen de gezondheid kan beïnvloeden. Zo kan natuur zorgen voor herstel van stress, kan natuur in de woonomgeving zorgen voor sociale contacten, meer bewegen, een betere ontwikkeling van kinderen, een verbetering van het microklimaat en gezonde voeding stimuleren. Ming Kuo (2015) beschrijft in een review 21 paden die verantwoordelijk zijn voor het gezondheidseffect van natuur waarbij zij aangeeft dat het versterken van het immuunsysteem het meest centraal staat in de relatie met natuur en gezondheidseffecten.

Natuur kan op twee manieren een belangrijke rol spelen in het bevorderen van bewegen. Natuur biedt ten eerste een aantrekkelijke omgeving om in te bewegen en kan daarmee mensen uitnodigen meer te gaan bewegen. Dat leidt tot een beter lichaamsbesef en geeft betere coördinatie en stimuleert de hersenen tot het laten groeien van nieuwe verbindingen.

Ten tweede komt er steeds meer bewijs dat buiten bewegen in de natuur extra voordelen heeft ten opzichte van bewegen elders. Er zijn verschillende studies gedaan waarin de effecten van bewegen binnen vergeleken zijn met bewegen buiten in een natuurlijke omgeving of waar bewegen in een stedelijke omgeving is vergeleken met bewegen in een natuurlijke omgeving.

Een meta-analyse uit 2010 laat zien dat zelfs relatief korte fysieke activiteit in groene omgevingen positieve effecten heeft op zelfvertrouwen en mentaal welbevinden. Volgens de onderzoekers verdient bewegen in het groen dan ook aandacht als therapeutische interventie.